

ประเทศไทย: คุ้มครองนักปกป้องสิ่งแวดล้อม ประกันให้เกิดการเยียวยา

รายงานล่าสุดเผยให้เห็นการละเมิดต่อนักปกป้องสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลยเป็นเวลายาวนานนับสิบปี

(กรุงเทพฯ 2 ตุลาคม 2561) ทางกรไทยและบริษัทเหมืองทองคำของไทยได้พุ่งเป้าโจมตีและละเมิดสิทธิของนักปกป้องสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ที่เข้าร่วมการต่อต้านการทำเหมืองแร่ทองคำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมากกว่า ทศวรรษ ฟอรั่มฟายไรต์กล่าววันนี้ในรายงานฉบับใหม่ รัฐบาลไทยควรสอบสวนและดำเนินคดีคนร้ายที่บุกเข้ามาโจมตีทำร้ายชาวบ้าน และสนับสนุนให้บุคคลที่ถูกปฏิบัติมิชอบและละเมิดสิทธิ ได้รับการเยียวยาและการชดเชย

“ชุมชนแห่งนี้ต้องเผชิญกับการตอบโต้ เนื่องจากยื่นหยัดต่อสู้เพื่อสิ่งแวดล้อม สิทธิและอาชีพของตนเป็นเวลาหลายปี” เอมิ สมิธ ผู้อำนวยการบริหารฟอรั่มฟายไรต์กล่าว “รัฐบาลไทยต้องประกันว่า นักปกป้องสิ่งแวดล้อมจะสามารถดำเนินการอันชอบธรรมของตน โดยไม่ต้องหวาดกลัวว่าจะถูกปฏิบัติมิชอบหรือถูกตอบโต้”

ในรายงานฉบับใหม่ความยาว 90 หน้า “เราสู้เพื่อปกป้องบ้านของเรา”: การตอบโต้ต่อนักปกป้องสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเลย ประเทศไทย ให้ข้อมูลการปฏิบัติมิชอบที่เกิดขึ้นเป็นเวลาหลายปีกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองทองคำในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ทั้งการฟ้องคดีในลักษณะที่เป็นการคุกคาม การควบคุมตัวโดยพลการ การขู่ฆ่า และการละเมิดสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก การชุมนุมอย่างสงบ และการอยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดี รายงานยังให้ข้อมูลการปนเปื้อนด้านสิ่งแวดล้อมที่ขาดการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแม่น้ำและลำห้วยรอบเหมืองทองคำ รวมทั้งการลายนวลพันผืดของกลุ่มคนร้ายภายใต้การนำของนายทหาร และมีการประสานงานเป็นอย่างดี ซึ่งได้บุกเข้ามาโจมตีทำร้ายชาวบ้านเมื่อปี 2557

ในปี 2550 ชาวบ้านในหกหมู่บ้านรอบเหมืองทองคำและทองแดง ภายใต้การดำเนินงานของบริษัททองคำ จำกัด ซึ่งจดทะเบียนในประเทศไทย ได้รวมตัวกันเป็น กลุ่มคนรักบ้านเกิด ซึ่งเป็นองค์กรระดับชุมชนที่รณรงค์ให้ปิดเหมืองทองคำ และแก้ไขผลกระทบร้ายแรงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพวกเขาเชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเหมืองทองคำ สมาชิกกลุ่มคนรักบ้านเกิดยังคงถูกดำเนินคดีอาญาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นผลมาจากการรณรงค์โดยสันติวิธีและอย่างชอบธรรมของตน

ฟอรั่มฟายไรต์ได้เก็บข้อมูลการวิจัยเป็นเวลาสามปี ถึงการละเมิดและการปฏิบัติมิชอบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มคนรักบ้านเกิดและชาวบ้านคนอื่น ๆ ในชุมชน รายงานนี้เป็นผลมาจากการสัมภาษณ์ 59 ครั้งกับผู้เสียหายและประจักษ์พยาน เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่น ๆ โดยเป็นการสัมภาษณ์ในสถานที่ต่าง ๆ ประเทศไทย ฟอรั่มฟายไรต์ยังได้ติดตามการดำเนินคดี 22 คดี ซึ่งเป็นการฟ้องคดีของทางกรไทยและบริษัททองคำ จำกัด ต่อนักปกป้องสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทำเหมือง ทั้งยังได้รับและวิเคราะห์เอกสารที่เป็นพยานหลักฐานกว่า 1,900 หน้า รวมทั้งเอกสารทางกฎหมายและวิดีโอกว่า 500 ชิ้นและภาพถ่ายกว่า 1,000 ภาพ

ทางกรไทยและบริษัททองคำ จำกัด ได้พุ่งเป้าโจมตีนักปกป้องสิ่งแวดล้อมจากชุมชน ผู้สื่อข่าว และบุคคลอื่น ๆ โดยการฟ้องคดีที่ทำให้เกิดภาระด้านเวลาและทำให้เกิดค่าใช้จ่าย ถือเป็นกรณีละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2560 เจ้าหน้าที่รัฐได้ฟ้องคดีอาญาสามคดีต่อสมาชิก 14 คนของกลุ่มคนรักบ้านเกิดที่เข้าร่วมในการประท้วงต่อต้านเหมืองทองคำ บริษัททองคำ จำกัดยังได้ฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งอีกอย่างน้อย 19 คดีต่อชาวบ้านในจังหวัดเลยและสมาชิกกลุ่มคนรักบ้านเกิด 33 คน รวมทั้งการดำเนินคดีกับผู้สื่อข่าวอิสระหนึ่งคนในช่วงระหว่างปี 2550-2560 โดยมีอยู่หนึ่งคดีเป็นการแจ้งความเอาผิดกับเด็กผู้หญิงอายุ 15 ปีซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน

“การฟ้องคดีเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้ชาวบ้านหวาดกลัว ไม่กล้าต่อต้านการทำเหมือง” สุพัฒน์ คุณนา เกษตรกรวัย 45 ปีซึ่งถูกฟ้องคดีอาญา จากการเข้าร่วมการประท้วงอย่างสงบเพื่อต่อต้านเหมืองทองคำกล่าว “คดีเหล่านี้ทำให้เกิดความกังวลและปัญหาให้เรา”

“การฟ้องคดีซึ่งมีเป้าหมายเพื่อปิดปากผู้วิพากษ์วิจารณ์ ต้องยุติลง” สอ รัตนมณี พลกล้า ทนายความสิทธิมนุษยชน และผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน องค์กรไม่แสวงหากำไรซึ่งให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายอย่างไม่คิดมูลค่ากับสมาชิกกลุ่มคนรักบ้านเกิด และชุมชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบทั่วประเทศไทยกล่าว “บริษัททองคำ จำกัดและทางกรไทยควรยุติการดำเนินคดีโดยพลการใด ๆ ต่อนักปกป้องสิ่งแวดล้อม แกนนำชุมชน และผู้สื่อข่าวซึ่งเพียงแต่ปฏิบัติหน้าที่อย่างชอบธรรม”

รายงานนี้ยังนำเสนอหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึง การปนเปื้อนด้านสิ่งแวดล้อมที่ร้ายแรง และปราศจากการตรวจสอบในพื้นที่รอบเหมืองทองคำ จากผลการตรวจของหน่วยงานของรัฐพบว่า แม่น้ำและลำห้วยในจังหวัดเลยปนเปื้อนด้วยสารไซยาไนด์ สารหนู และแมงกานีสในระดับที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งล้วนเป็นสารผลพลอยได้จากกระบวนการทำเหมืองทองคำ จาก การตรวจสอบยังพบว่าการปนเปื้อนของไซยาไนด์ สารหนู แมงกานีส แคดเมียม และตะกั่วตามแหล่งน้ำใต้ดิน

ชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับผลกระทบรอบเหมืองทองคำ ต้องดำรงชีวิตโดยการเกษตรและพึ่งพาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มลพิษที่เกิดขึ้นกับน้ำและดินส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันและอาชีพของพวกเขา

“คุณภาพของน้ำเปลี่ยนไป น้ำในแม่น้ำส่งกลิ่นเหม็น” วิรอน รุจิไชยวัฒน์ แกนนำกลุ่มคนรักบ้านเกิดกล่าว “ในช่วงที่มีการทำเหมืองอย่างเต็มที่ ปลาและพืชผักที่ปลูกอยู่ริมฝั่งน้ำทยอยตาย”

“ทางการไทยควรตรวจสอบและเยียวยาแก้ไขผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ อันเป็นผลมาจากการทำเหมืองทองคำอย่างเต็มที่” เอมี่ สมิธกล่าว

ฟอร์ตีฟายไรต์ยังได้รับคำบอกเล่าซึ่งเป็นข้อกล่าวหาว่า คนขับรถของนักการเมืองในท้องถิ่นได้จ้างวานมือปืนเพื่อหมายหัวและสังหารชาวบ้านในจังหวัดเลยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนรักบ้านเกิด โดยมีค่าหัวเป็นเงินจำนวน 500,000 บาท ต่อคน โดยตามแผนการนี้มีเป้าหมายสังหารผู้หญิงหกคนและผู้ชายสามคน แต่ไม่สามารถดำเนินการจนแล้วเสร็จ

ชาวบ้านยังถูกทำร้ายอย่างสาหัส โดยเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2557 มีกลุ่มชายสวมหมวกไหมพรมประมาณ 150 คนพร้อมมีด ไม้กระบอง และอาวุธปืน เข้าปิดล้อมบ้านนาหนองบง และได้จับตัวและทำร้ายชาวบ้านหลายสิบคนเป็นเวลากว่าชั่วโมง ในระหว่างนั้นมีรถบรรทุกขนสินค้าออกจากเหมือง ชาวบ้านได้ขอความช่วยเหลือจากตำรวจในพื้นที่หลายครั้ง แต่ไม่มีใครเข้ามาแทรกแซงช่วยเหลือแต่อย่างใด

การทำร้ายครั้งนั้นส่งผลให้ชาวบ้านบ้านนาหนองบงและชาวบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงอย่างน้อย 10 กว่าคนได้รับบาดเจ็บ และเกิดความหวาดกลัวอย่างมาก

“ผมถูกตีจนล้มลงบนพื้น ถูกเตะ ถูกกระแทก และถูกลากไปตามถนน” ยนต์ คุณนา เกษตรกรเจ้าของสวนยางพาราวัย 47 ปี และชาวบ้านบ้านนาหนองบงกล่าว “ชาวบ้านคนอื่น ๆ ถูกมัดคออยู่รวมกันบนถนน ช่วงที่มีรถบรรทุกวิ่งผ่านไปมา ผมได้ยินเสียงการทุบตี และเสียงคนร้องด้วยความเจ็บปวด”

ในวันที่ 31 พฤษภาคม 2559 ศาลจังหวัดเลยพิพากษาว่าทหารยศพันโท และพลโทนอกราชการอีกคนหนึ่งมีความผิดฐานเกี่ยวข้องกับการโจมตีทำร้ายครั้งนี้ และให้ลงโทษจำคุกเป็นเวลา 36 เดือน และ 24 เดือนตามลำดับ ศาลยังสั่งให้จ่ายค่าชดเชยกับชาวบ้าน เป็นเงินตั้งแต่ 2,600-25,000 บาท ในวันที่ 25 กันยายน 2560 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนว่าเจ้าหน้าที่ทหารทั้งสองนายมีความผิด และได้เพิ่มโทษจำคุกเป็น 60 เดือน และ 40 เดือนตามลำดับ

“ทางการไทยทำสิ่งที่ถูกต้อง ในการลงโทษแกนนำกลุ่มคนร้ายที่ทำร้ายชาวบ้าน แต่ยังเป็นกระบวนการที่ไม่นำไปสู่ความรับผิดชอบเต็มที่” เอมี่ สมิธกล่าว “ทางการไทยควรดำเนินการสอบสวนอย่างเต็มที่ว่า บริษัททองคำ จำกัดมีส่วนเกี่ยวข้องกับการโจมตีครั้งนี้หรือไม่ รวมทั้งคนร้ายอื่น ๆ อีกหลายสิบคน”

ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รัฐมีพันธกรณีต้องคุ้มครองสิทธิที่จะมีอิสรภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบและการแสดงออก และสิทธิที่จะได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) และปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ต่างคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในบริบทการทำงานของพวกเขา รวมทั้งคุ้มครองให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัย และให้มีเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบและการแสดงออก

ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2561 รัฐบาลไทยประกาศให้สิทธิมนุษยชนเป็นวาระแห่งชาติ และในเดือนมีนาคม 2561 รัฐบาลไทยได้ต้อนรับการเดินทางมาเยือนเป็นครั้งแรกของคณะทำงานแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นคณะผู้ชำนาญการอิสระที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการปฏิบัติตามหลักการชี้ว่าแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (U.N. Guiding Principles on Business and Human Rights) ของรัฐบาลและธุรกิจไทย

ในตอนท้ายของการเดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เมื่อเดือนเมษายน 2561 คณะทำงานแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับ “การจำกัดสิทธิของประชาชน

อย่างไม่ชอบด้วยเหตุผลและไม่เหมาะสมต่อประชาชนที่ร้องทุกข์อย่างชอบธรรม และประท้วงอย่างสงบ” คณะทำงานยังเรียกร้องให้รัฐบาล “ยุติการโจมตี การคุกคามและการข่มขู่อย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน แกนนำสหภาพแรงงาน และตัวแทนชุมชน ซึ่งแสดงความเห็นคัดค้านการปฏิบัติมิชอบด้านสิทธิมนุษยชนอันเป็นผลมาจากธุรกิจ”

ฟอร์ตีฟายไรต์เสนอให้รัฐบาลไทยยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและคำสั่ง ซึ่งมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมอย่างสงบ รวมทั้งมาตรา 326-328 ของประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 3/2558 และประกันให้มีการรับผิดชอบจากการละเมิดที่ร้ายแรงต่อสิทธิมนุษยชน

บริษัททุ่งคำ จำกัดและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ควรยุติการฟ้องคดีโดยพลการต่อนักปกป้องสิ่งแวดล้อม แกนนำชุมชนและผู้สื่อข่าว และให้ดำเนินการอย่างเป็นผลและเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการปฏิบัติมิชอบด้านสิทธิมนุษยชน ฟอร์ตีฟายไรต์กล่าว

“ภาคธุรกิจมีความรับผิดชอบต้องเคารพ คุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของชุมชนที่ได้รับผลกระทบและนักปกป้องสิทธิมนุษยชน” เอมี่ สมิธกล่าว “ทางการไทย บริษัททุ่งคำ จำกัด และธุรกิจที่เกี่ยวข้องควรปรึกษาหารือโดยทันทีกับชาวบ้าน เพื่อประกันให้เกิดการเยียวยาที่เพียงพอและเป็นผลต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองทองคำ”

สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ

พรทิพย์ หงษ์ชัย ตัวแทนกลุ่มคนรักรษ์บ้านเกิด +66.98.576.6795 (ไทย)

ศอ รัตนมณี พลกล้า ทนายความสิทธิมนุษยชน มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน +66 (0) 81.772.5843 (ประเทศไทย) (ไทย/อังกฤษ), sorrattana1@gmail.com Twitter: @Sor_CRC

สุธารี วรณศิริ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนประเทศไทย ฟอร์ตีฟายไรต์ +66.61.545.0524 (ไทย/อังกฤษ), Sutharee.wannasiri@fortifyrights.org; Twitter: @SuthareeW, @FortifyRights

เอมี่ สมิธ (Amy Smith) ผู้อำนวยการบริหารฟอร์ตีฟายไรต์ +66.87.795.5454 amy.smith@fortifyrights.org; Twitter: @AmyAlexSmith, @fortifyrights